

NAGYHATALMAK FEGYVERES KONFLIKTUSOKBAN

1945-2002

I. Amerikai Egyesült Államok

Az USA fegyveres erőit 235 esetben vetették be 1798 óta az ország határain kívül konfliktushelyzetekben, ebből a második világháború után 67 alkalommal.

A berlini blokád
(1948. június 26-1949. szeptember 30.)

Adatok: Berlin 2,5 millió főnyi lakosságának napi 4500 tonna ellátmányra (élelmiszer, szén stb.) volt szüksége. A légihíd legforgalmasabb időszakában 225 amerikai repülőgép (főleg C-47-esek és C-54-esek) szállította az utánpótlást. Amerikai pilóták összesen 189 963 bevetést teljesítettek a blokád ideje alatt. Veszteség (balesetek): 31 fő.

1946-47-ben a Berlint megszálló szövetséges erők között egyre feszültebbé vált a viszony. Az amerikaiak, angolok és franciák által ellenőrzött Nyugat-Berlinben választásokat tartottak, és új fizetőeszközt vezettek be. A szovjetek válaszul 1948 márciusának végén minden, Nyugatról Berlinbe vezető közlekedési útvonalat blokád alá vettek. A nyugatiak a város általuk megszállt részének ellátását légihídon oldották meg. Szakértők lehetetlennek tartottak ilyen méretű logisztikai akciót, a pilóták mégis végrehajtották a feladatot. A blokádot, hosszas tárgyalásokot követően, 1949 őszén szüntették meg.

A koreai háború
(1950. június 25-1953. július 27.)

Haderő: 5 720 000 fő (amerikaiak besorozva a háború idején az egész világon). Kiadások (1990-es árfolyamon): 263,9 milliárd dollár. Veszteségek: USA: 36 546 halott, 103 284 sebesült; Észak- és Dél-Korea: kb. 5 millió fő.

A második világháború után az Egyesült Államok csapatai nagy részét kivonta Koreából. 1950. június 25-én Észak-Korea a Szovjetunió beleegyezésével megtámadta Dél-Koreát. Truman elnök csapatokat küldött a térségbe. Az ENSZ a Szovjetunió bojkottja ellenére beavatkozásra határozta el magát, és az amerikaiakon kívül 15 másik ország egységei is megjelentek a hadszíntéren. 1950 szeptemberére az északiak csaknem az egész országot elfoglalták. Ekkor egy amerikai tengerészgyalogos egység szállt partra Incshonnál, az északiak vonalai mögött, és a meglepetésszerű támadást követően az északi erőket a kínai határig szorították vissza. A kínai hadsereg beavatkozása új fordulatot hozott az eseményekben. A szövetségesek ismét visszavonulásra kényszerültek, és a kínaiak rövidesen elfoglalták Szöült. MacArthur tábornok atomfegyver bevetését javasolta, mire Truman felmentette a parancsnokság alól, mondván: megakadályozni szeretné a harmadik világháborút, nem kirobbantani.

A háború ezután mindkét fél részéről korlátozottabbá vált. Az amerikaiak csupán a 38. szélességi fokig, az eredeti demarkációs vonalig kívánták visszahívni a kínai és észak-koreai csapatokat, amit 1952-ben sikerült is végrehajtaniuk. 1953 júliusában a két Korea fegyverszüneti egyezményt írt alá: a rendezés gyakorlatilag a harcok előtti helyzetet állította vissza.

Kuba, Disznó-öböl
(1961. április 15-19.)

Haderő: 1500 fő, 6 repülőgép. Veszteség: 1500 fő.

A CIA 1960-ban tervet készített Fidel Castro megdöntésére Kubában. Kennedy elnök nem sokkal beiktatása után elfogadta a tervet, de néhány változtatásra adott utasítást, hogy az amerikai részvételt eltitkolhassák. A CIA kubai emigránsokat képzett ki, hogy azok segítsenek egy Castro-ellenes forradalom kirobbantásában.

1961. április 15-én hat, kubainak álcázott amerikai gép szállt fel Nicaraguából, és kubai repülőtereket bombázott, kevés sikerrel. Másnap hajnalban 1500, a CIA által kiképzett kubai gerilla szállt partra a Disznó-öbölben, mintegy 160 kilométerre Havannától. Kennedy, szembesülve a bombázás miatti nemzetközi tiltakozással, leállította az akció légi támogatását, így Castro légierője hamarosan megsemmisítette a partraszállóknak utánpótlást szállító hajókat. A partraszállókat a kubai hadsereg 72 órán belül egytől egyig elpusztította vagy fogságba ejtette.

Kubai rakétaválság (1962)

Az Egyesült Államok a disznó-öbölbeli kudarc ellenére sem mondott le a Castro semlegesítését célzó tervekről. Kuba közben Moszkvához fordult segítségért. Hruscsov nukleáris rakétákat és kezelőszemélyzetet ajánlott fel, amit Castro némi ellenállás után elfogadott. 1962 júliusában a CIA erősödő szovjet hajóforgalmat regisztrált Kuba térségében. Számos hajó fedélzetén észleltek Il-28-as szovjet bombázókat. Októberben U-2-es kémrepülőgépek ballisztikus rakéták kilövőállásait fotózták le Kubában. Az amerikai flotta hamarosan blokádot vont Kuba körül, minden áthaladó hajót megállítottak és átvizsgáltak. Október 22-én Kennedy elnök a szovjet rakéták azonnali kivonását követelte. A hadsereg előkészületeket tett egy Kuba elleni invázióra. Havanna is mozgósított. Az USA lakossága az atomháborúra készült. Október 26-án Hruscsov ajánlatot tett Kennedynak: visszavonja rakétáit Kubából, ha az Egyesült Államok ígéretet tesz, hogy sohasem támadja meg Kubát, és kivonja Törökországba telepített rakétáit. A válság időközben tovább éleződött, amikor egy szovjetek vezette kubai légvédelmi rakétaüteg lelőtt egy U-2-es kémrepülőgépet. Végül Kennedy elfogadta az ajánlatot. (A törökországi rakéták kivonását nem közölték a sajtóval.) A szovjetek hamarosan elszállították nukleáris fegyvereiket Kubából.

Indokína (1964. augusztus-1973. január 27.)

Haderő: 3,1 millió fő (Délkelet-Ázsiában szolgált amerikaiak a konfliktus évei alatt).

Kiadások (1990-es árfolyamon): 346,7 milliárd dollár. Veszteségek: USA: 58 198 halott, 153 303 sebesült; Vietnam (mindhárom vietnami haderő és civilek): 2 millió fő.

Az 1950-es évek közepétől az amerikaiak vették át a franciák korábbi indokínai érdekszféráit. Az Egyesült Államok az ún. dominóelv alapján eljárva pénzzel, fegyverrel és tanácsadókkal támogatta a gyenge Dél-Vietnami Köztársaságot a kommunista gerillákkal és az expanzív Vietnami Demokratikus Köztársasággal szemben. 1964-ben, a máig sem tisztázott tonkini incidens - melyben Észak-Vietnam állítólag torpedónaszádokkal támadt két amerikai rombolóra - kirobbantotta a nyílt háborút. 1965-re 185 ezer, 1968-ra 625 ezer amerikai katona állomásozott Indokínában.

A kommunista fél, majd az amerikaiak is kiterjesztették hadműveleteiket a szomszédos Laoszra és Kambodzsára is. Ekkor az Egyesült Államok rendelkezett a világ technikailag legfejlettebb hadseregével, és a nyílt ütközetekben minden alkalommal győzelmet aratott. Az amerikaiak azonban két megoldhatatlan problémával szembesültek: a gerillaháborúval és a lakosság ellenállásával. Különböző új harci eljárások és eszközök, köztük a légierő és a helikopterek soha nem látott mértékű alkalmazása enyhítette, de nem szüntette meg az amerikaiak hátrányát, ráadásul a légersapások a lakosság erősödő ellenállását eredményezték. Az 1960-as évek végén Nixon elnök meghirdette a háború vietnamizálását, vagyis fokozottan támogatta a dél-vietnami hadsereg kiképzését és felfegyverzését, miközben az amerikai erők létszámát fokozatosan csökkentette. 1975 tavaszán a kommunista Észak hat hét alatt elfoglalta a magára maradt, széthullóban levő Dél-Vietnamot. Az amerikaiak olyan tömeges mennyiségben és minőségben hagytak hátra felszerelést, hogy annak egy részét a vietnami hadsereg még az 1990-es években is használta.

Libanon (1983-1984)

1983 májusában megállapodás született, hogy az izraeli erőket kivonják a polgárháború dúlta Libanonból. Szíria azonban nem volt hajlandó tárgyalni, megakasztva ezzel a békefolyamatot. A tárgyalások ellenzése jeléül, valamint a Dzsemájel libanoni elnököt támogató amerikai büntetése címén terrortámadások sorozatára került sor. 1983. április 18-án robbantás áldozata lett 63 ember a nyugat-bejrúti amerikai követségen. 1984. október 23-án robbanóanyaggal megrakott teherautók hajtottak bele a francia és amerikai békefenntartók laktanyáiba, a támadás 298 áldozatot követelt. 1984. szeptember 20-án a kelet-bejrúti amerikai követséget is támadás érte, itt nyolcan haltak meg.

Grenada

(1983.október 25-december)

Haderő: 7000 fő.

1983 októberében kubai támogatással marxista államesíny döntötte meg a kis karib-tengeri sziget kormányát. A szomszédos karibi államok aggodalmukat fejezték ki a grenadai helyzet miatt, az amerikai közvélemény pedig a szigeten tartózkodó csaknem ezer egyetemistát féltette. A Reagan-adminisztráció felismerte, hogy itt a lehetőség a bejrúti merényletek okozta sokk enyhítésére, egy marxista kormány semlegesítésére és Castro megleckéztatására.

Október 25-én 1200 főnyi inváziós erő szállt partra Grenada szigetén. Meglepően erős kubai és grenadai ellenállásba ütköztek, de a 7 ezer főre duzzadt amerikai erők végül megszállták a szigetet, és decemberre az utolsó gerillákat is legyőzték. Az amerikai katonák elhagyták a szigetet, ahol az Egyesült Államokkal szimpatizáló kormány került hatalomra.

Líbia (1986. április 15-16.)

Az Egyesült Államok az 1986. április 15-ről 16-ra virradó éjszakán 88 repülőgép részvételével csapást mért líbiai célpontokra. Reagan elnök a támadás okául a líbiai terrorizmus veszélyét nevezte meg. (Elfogott üzenetek szerint líbiaiak tervezték ki többek között a néhány héttel korábbi nyugat-berlini diszkórobbantást.) Légítámadás ért két laktanyát - melyek állítólag terroristák irányítását és kiképzését végezték -, Tripoli repülőterét, egy katonai létesítményt - ahol víz alatti szabotázsakciókat gyakoroltak - és egy légítámaszpontot, hogy a líbiai vadászgépek esetleges beavatkozását megelőzzék. Véletlen találat ért néhány, a célpontokhoz közeli épületet is, például a francia követséget. A bombázás 12 percig tartott, de több repülőgép és hajó vett részt a műveletben, mint amennyit például Nagy-Britannia az egész Falkland-szigeteki háborúban bevetett.

Panama (1989. december 17-21.)

1984-ben a panamai választásokat a háttérből irányító Noriega tábornok jelöltje nyerte meg. Az új elnök azonban hamarosan összekülönbözött Noriegával, aki 1988-ban a hadsereg segítségével eltávolította helyéről. Időközben fény derült Noriega és a kolumbiai drokartellek közötti együttműködésre. Az USA gazdasági megszorító intézkedésekkel reagált. 1989 májusában újra választásokat tartottak és Noriega jelöltje vesztett. A tábornok ekkor magát nevezte ki elnöknek. Az Egyesült Államok 1989. december 17-én támadást indított Noriega ellen, hogy drogkereskedelemért bíróság elé állítsa, és biztosítsa a térségben az amerikaiak és a demokrácia biztonságát. Egyes elemzők szerint a hadjárat igazi okát Noriega függetlenedési törekvései jelentették az őt (és számos más latin-amerikai diktátort) korábban intenzíven támogató nagyhatalomtól. Az 5 napos akcióban 500-600 panamai (katonák és civilek) és 23 amerikai vesztette életét. Noriega a vatikáni követségre menekült, majd 13 nappal később feladta magát. (Jelenleg 40 éves börtönbüntetését tölti az USA-ban drogkereskedelem miatt.)

Öböl-háború (1991. január 17-február 28.)

Haderő: 1 136 658 (a hadszíntéren ebben az időszakban szolgált összes amerikai katona).
Kiadások: 61,1 milliárd dollár. Veszteség: USA: 373 halott, 467 sebesült; Irak: kb. 100 ezer halott, 300 ezer sebesült, 150 ezer szökött katona, 60 ezer hadifogoly.

1990 augusztusában Irak megszállta Kuvaitot. Az amerikaiak bagdadi nagykövetük révén jelezték Szaddam Husszeinnak, az USA korábban támogatott, de immár veszélyessé vált egykori szövetségésének, hogy nem ellenzik ezt a lépést, majd az egész világ közvéleményét mozgósították a diktátor ellen. A Sivatagi Vihar hadművelet 1991. január 17-én vette kezdetét. Hetekig tartó légi hadjárat után az amerikaiak és 35 szövetségésük hadereje benyomult Kuvait és Irak területére. A szárazföldi egységek 100 órás hadjárata után a felek fegyverszünetet kötöttek.

Szomália

(1992. december-1994. március)

Haderő: 30 000 fő. Veszteség: 18 amerikai halott, 84 sebesült, 350-1000 szomáliai halott. Az 1980-as években kezdődött szomáliai polgárháború az évszázad legkegyetlenebb afrikai szárazságával párosulva 300 ezer emberéletet követelt. Az ENSZ béketárgyalásokat indítványozott és humanitárius akciót indított. A harcok azonban folytatódtak. Id. Bush elnök 30 ezer katonát küldött a térségbe, akiket 10 ezer főnyi szövetségés erő követett. Az akció deklarált célja a segélyszervezetek dolgozóinak védelme volt, de minden bizonnyal szerepet játszott Szomália stratégiai fontosságú földrajzi helyzete az arab olajat szállító teherhajók egyik fő útvonala mentén. Az éhezést nagyrészt sikerült felszámolni, és 2000 kilométernyi út, valamint számos egyéb fontos létesítmény épült a szövetségéses tevékenységének köszönhetően: iskolák, árvaházak, kórházak. Ugyanakkor a kaotikus helyzetet nem sikerült megszüntetni Szomáliában. Aidid elnököt sikertelenül próbálták elfogni, központi kormányzat sem létesült, és Mogadishuban véres tűzharcra került sor néhány csapdába esett amerikai egység és a rájuk támadó több ezer szomáliai (köztük fegyveres nők és gyerekek) között. Csak 1994-re sikerült a helyzet viszonylagos stabilizálódását elérni.

Koszovó (1999)

1997-ben koszovói albánok ellenállási mozgalmat indítottak a szerb uralom ellen. Egyetemisták tüntettek az utcákon jogaik visszaállításáért. Az albán Felszabadító Hadsereg (UCK) Albánia támogatásával erős gerillaszervezetté vált, amely nyílt utcai harcokra rendezkedett be. Szerbia a civil lakosságot is érintő kíméletlen büntetőakciókba kezdett. A nemzetközi közösség a Rambouillet-i (Párizs) konferencián próbálta megállítani a vérfürdőt, de sikertelenül. Végül 1999. március 24-én a NATO az Egyesült Államok vezetésével nagyszabású légi hadjáratba kezdett. Hetekig tartó bombázás után a szerb erők júniusban visszavonultak Koszovóból, teret adva a békefolyamat megindulásának. A NATO légi hadjárata a sajtóban humanitárius akcióként szerepelt. Egyes vélemények szerint azonban sokkal inkább az amerikaiak demonstrációja volt a közös, erélyes európai fellépés elmaradása miatt.

Afganisztán (2001-2002)

Veszteségek: USA: kb. 100 halott és sebesült, Afganisztán: kb. 10 ezer halott, sebesült és hadifogoly. Kiadások: 3,8 milliárd dollár.

A 2001. szeptember 11-i terrortámadások után az Egyesült Államok háborút hirdetett a terrorizmus ellen. A hadművelet megindítására több oka is volt: a nagyhatalmi presztízs és a lakosság moráljának visszaállítása, a vezetés cselekvőképességének demonstrálása és nem utolsósorban az amerikai érdekek biztosítása a legjelentősebb olajkitermelő övezetek, a Perzsa-öböl és a Kaszpi-tenger térségében.

Az első célpont Afganisztán volt. A hadművelet október 7-én kezdődtek. A tálibok ekkor az ország 80%-át birtokolták, számtalan megerősített táborban, védelmi vonalban és épületben állomásozva. 78 nappal később a tálib fegyveres erők teljes vereséget szenvedtek, legjelentősebb városaik (Kandahár, Kabul, Dzsalálábád, Mazar-e Sharif, Herát) elestek. Az Al-Kaida afganisztáni hálózata nagyrészt elpusztult. 2002-re a szövetség 68 országot tömörített. Az amerikaiak rendkívül sokrétűen tervezték meg a háborút: az eddigieknél nagyobb hangsúlyt fektettek a lakosság megnyerésére, a különleges erők alkalmazására, az afgán ellenzék támogatására, az ellenséges vezetők felkutatására.

II. Szovjetunió

A szovjet haderőt a második világháborút követően a legritkább esetben alkalmazták a Szovjetunió határain kívül zajló, nyílt fegyveres konfliktusokban. Kínával állítólag sor került néhány jelentősebb határvillongásra, ezeket azonban máig homály fedi. A hidegháborút követően fény derült titkos, elszigetelt akciókra, melyek keretében Koreában, Kubában, Vietnámban és másutt polgári személyeknek vagy más nemzet katonáinak álcázott szovjetek segítettek egy-egy szövetségesüket mint katonai tanácsadók, mérnökök vagy pilóták. Az 1970-es években, a haditengerészet rövid virágzása idején szerte a világon megjelentek szovjet hajók, és kiépült néhány haditengerészeti bázis is, de jelentős harci cselekményre sehol sem került sor.

Magyarország (1956)

1956. október 23-án magyar egyetemisták tüntettek Budapesten a szólásszabadságért, az ÁVH megszüntetéséért, a szovjet csapatok kivonásáért. Utcai harcok robbantak ki az ÁVH, a hadsereg, a szovjetek és a lakosság erői között. Október 28-án Nagy Imre miniszterelnök fegyverszünetet kötött a szovjetekkel, biztosítva őket Magyarország lojalitásáról. A szovjetek

elhagyták az országot. November 1-jén Magyarország kilépett a Varsói Szerződésből. November 3-án a szovjet csapatok visszatértek és véres harcok után elfojtották a forradalmat. Az Egyesült Államok nem kockáztatta meg a beavatkozást, a világ közvéleménye pedig inkább a szuezi válságot kísérte figyelemmel. Magyarországon ezek haltak meg a harcokban, kétszáz ezren elhagyták az országot.

Csehszlovákia (1968)

A Csehszlovákiában 1968-ban, Dubček vezetésével kibontakozó reformok nem kevesebbet céloztak, mint a szólás- és gyülekezési szabadság, a szabad utazás és szervezkedés visszaállítását, a cenzúra megszüntetését, sőt, bizonyos szintű piacgazdaság engedélyezését. A reformok célja az "emberarcú szocializmus" volt. A sajtó kendőzetlenül írt a rendszer hibáiról, az utcákon tömegek gyűltek össze, hogy megvitassák a felszínre került problémákat. A szovjetek egyre erősödő aggodalommal figyelték a folyamatot, és figyelmeztetéseket intéztek a prágai vezetéshez. Végül Dubčekék beleegyeztek volna egyes szovjet követelésekbe, de már késő volt: tartva attól, hogy Csehszlovákia esetleg áttér az ellenfél oldalára, a szovjet vezetés úgy döntött, az erő alkalmazásával oldja meg a problémát.

1968. augusztus 21. éjszakáján a Varsói Szerződés csapatai megszállták az országot. Másnap hajnalban, amikor a szovjet erők elérték Prága központját, tömegek vonultak az utcára. Harcok törtek ki, és a csehszlovák reformkísérlet hamarosan elbukott.

Afganisztán (1979-1989)

A mudzsaheddinek erőfeszítései, hogy megdöntsék a szovjetbarát kormányzatot, arra indították a Szovjetuniót, hogy megnövelje két kabuli bázisának személyzetét és mozgósítsa az Afganisztántól északra állomásozó szovjet erőket.

1979 karácsonyán szovjet különleges erők Paputyin altábornagy vezetésével elfoglalták a kabuli repülőteret. Néhány nap leforgása alatt három légi szállítású hadosztály érkezett Kabulba, miközben négy gépesített lövészadosztály megtámadta Afganisztánt északról. A komoly afgán ellenállás dacára Kabult elfoglalták, Amin elnök tisztázatlan körülmények között életét veszítette. Paputyin tábornok is elesett a harcokban. Babrak Karmal került hatalomra, Amin korábbi alelnöke, ekkoriban prágai nagykövet.

1980 folyamán az afgán ellenállás egyre komolyabb méreteket öltött. Az afgánok konvojokat támadtak, harcjárműveket pusztítottak el, számos, szovjetek által elfoglalt települést a mudzsaheddinek körülzártak és ostrom alá vettek. Kabulban felkelés tört ki, melyet a szovjetek elfojtottak, mintegy 500 afgán emberélet árán.

A következő években a szovjet erők folyamatos támadásoknak voltak kitéve Afganisztánban, majd az 1980-as évek végén Gorbacsov belátta, hogy a háború tovább gyengíti az amúgy is ingatag szovjet gazdaságot, és az afgán helyzet a jelentős szovjet veszteségek ellenére sem stabilizálható tartósan. A csapatokat kivonták az országból.

Vissza a tartalomjegyzékhez